

DIN DOCUMENTELE SATULUI ROMÂNEȘTI (J. BOTOȘANI)

În memoria bunicilor, Anton și Natalia Burlacu, trăitori pe aceste meleaguri

Apărută de curând¹, o lucrare consacrată acestei așezări a surprins pe o bază documentară care în mare parte este inedită evoluția satelor și cătunelor situate în zona unde Bașeul Vechi se vărsa în Prut. Din nefericire, din cauza grabei cu care urma să fie tipărită nu s-au putut valorifica și alte izvoare depistate cu ocazia cercetărilor efectuate în special în arhivele din București. Încercând să completăm această micromonografie, publicăm, în continuare, un grupaj de zece documente cu speranța că în curând toate satele care au aparținut fostului ocol al târgului Ștefănești vor beneficia de astfel de cercetări.

Reședința comunei cu același nume, Româneștii, reprezintă de fapt o zonă care înglobează mai multe așezări medievale, care, de-a lungul timpului, și-au schimbat numele după cel al proprietarilor. Situat în dreapta șleahului Hotinului (astăzi șoseaua Iași-Ștefănești), în lunca Prutului, Băscăcenii, numiți și Bascacauți, Boscoteni, Băscăcenii Ciogolii, ai Ghiduleanului, Băscăcenii lui Mortun și Băscăcenii Răzeși², au cea mai veche atestare documentară (1431).

Spre sud satul se învecina cu Ostopcenii care aparținea mai multor stăpâni (Baș, Borș, Mișu) sau răzeșilor³ între care și Ioniță Bagiura și Axinte Glăvan (vezi doc. cu numerele 5, 6 și 7). În această moșie a stăpânit și Niță Romănescu, urmașii acestuia extinzându-și proprietățile în zonele învecinate, impunând astfel și numele de Românești.

Acesta era, probabil, fiul lui Neculai Romănescu, care în timpul războiului ruso-turc din 1768-1774, este trecut la mazili, în Ostopceni⁴. La 1816, Niță Romănescu era ispravnicul satului⁵. Interesant este și faptul că localitatea se numea uneori Ostopceni-Românești, iar pe malul Prutului a existat până după al doilea război mondial un cătun numit Româneștii din Vale care a dispărut din cauza inundațiilor⁶. Așadar, prima mențiune documentară a Româneștilor nu este din 29 februarie 1548, cum a crezut Alexandru I. Gonța. Satul omonim atestat la această dată, se afla în ținutul Cărligătura și trebuie identificat cu Româneștii din județul Iași⁷.

1 Ioan D. Canciuc, Gh. Pungă, *Românești, județul Botoșani*, București, 1999.

2 Pentru diversele denumiri ale satului, vezi *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea 1, București, 1991, p. 124.

3 *Ibidem*, p. 806.

4 *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII/1, p. 528.

5 Corneliu Istrati, *Condica vistieriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1979, p. 116.

6 *Tezaurul toponimic*, ..., p. 806.

7 Alexandru I. Gonța, *Documente privind istoria României, A, Moldova, Indicele numelor de locuri, sub voce; D. I. R., A, XVI, III, nr. 498.*

La satele care au aparținut ocolului Ștefănești trebuie să adăugăm și Ostopcenii. În copia unei cărți de judecată din 18 decembrie 1807 se arată că Aron Vodă Tiranul întărise lui Bogdan diac această seliște situată între Băscăceni și Rânghilești (sic!), pentru care avea ispisoc de la Ion Vodă, Petru Șchiopul și Iancu Sasu⁸. În realitate, Ostopcenii se aflau între Băscăceni, la nord, și Rângăuți, la sud, confundat cu Rânghileștii, situați la nord de Băscăceni. În vremea lui Iancu Sasu satul Rânghilești era întărit lui Ștefănescu cămăraș și Tiron diac⁹, în timp ce Rângăuții aparțineau lui Bogdan diac cu ispisoc primit de la același domn¹⁰. La 1 aprilie 1599, Ieremia Movilă întărea lui Bogdan diac, fiul lui Iurie, “dreapta lui ocină și cumpărătură, satul Ostopceni, care este mai jos de târgul Ștefănești, între siliștea Rânghilești și între Fântâna Băscăciani, la izvor, din ispisocul de cumpărătură pe care l-a avut de la Ioan voievod și din privilegiu de întărire pe care l-a avut de la Iancu voievod și de la Aron voievod¹¹. Fără îndoială că și în acest act apare o lectură greșită: în loc de Rângăuți s-a transcris Rînghilești. Pe de altă parte, din documentele pe care le publicăm acum (vezi nr. 3 și 4) reiese că satul Rângăuți se afla între Ostopceni și Bobulești, pe pârâul cu același nume, treptat fiind împărțit de stăpânii așezărilor învecinate.

Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, partea de N-V a Băscăcenilor (Băscăcenii din Deal) se afla în stăpânirea familiei Ciurea. Din documentul din 25 mai 1785 aflăm că Pavel Ciurea da în folosință fratelui său după tată, Sandu, această parte de moșie¹². Zapisul pe care îl punem în circuitul științific cu această ocazie (vezi doc. cu nr. 8) conține noi informații: după șapte ani de judecată, frații Sandu și Simion s-au împăcat, împărțind în mod egal moșia. Situată pe șleahul Hotinului, pe un drum săpat într-o lutărie la intrarea în actualul sat Românești, unde se păstrează toponimicul Poarta Ciurului, zona se numește și astăzi Ciuru. Toate aceste cătune se întindeau de la vest spre est, de la pârâul Corogea (Corovia = Pârâul vacii) până la Prut, fiind delimitate de niște repere naturale și movile ridicate de locuitori. De exemplu, între Băscăceni și Ostopceni documentele menționează Izvorul Băscăcenilor (astăzi fântâna “La Budăi”), iar între Ostopceni și Rângăuți exista un alt puternic izvor aflat și astăzi peste podul de pe pârâul Rângăuți.

Din catagrafia efectuată la 1820 aflăm că Băscăcenii erau “o moșie răzășească, <iar> hrana lor era cu plugul și cărașia, însă moșia le este cu strămtori”. Satul avea 69 de birnici din care 40 scutelnici ai spătarului Iorgu Ghica, iar 62 locuitori erau scutiți de bir¹³.

La Ostopceni, “moșie răzășească și a lui Niță Românescu, hrana lor cu câmpul și munca, însă moșia le este cu îndestulare”. Aici existau doar 27 birnici, toți de starea a treia, care plăteau o dare de trei ori mai mică decât cei din Băscăceni, ce erau de starea întâia¹⁴. Rângăuții,

8 *Catalog de documente din Arhivele Statului Iași, Moldova*, vol. I, întocmit de Virginia Isac, București, 1989, nr. 1498. Confuzia dintre Rînghilești și Rîngăuți provine, probabil și de la faptul că doar cu câteva zile mai înainte se făcuse o hotărnică între Băscăceni și Ostopceni unde se menționează și Rânghileștii (vezi doc. nr. 10).

9 *D. I. R., A, XVI*, III, p. 180-181. În fotocopia aflată la Arh. St. Iași numele satului nu este lizibil, dar se poate observa litera slavonă **Л** (l) care nu provine decât de la Rânghilești.

10 *D. I. R., A, XVI*, IV, p. 256-257; Ioan D. Canciuc, Gh. Pungă, *op. cit.*, p. 36-37.

11 Ioan D. Canciuc, Gh. Pungă, *op. cit.*, p. 15.

12 Arh. St. Iași, tr. 166, op. 184, nr. 20, sub vocea Băscăceni.

13 *Ibidem*, sub vocea Ostopceni. Pentru alte catagrafii vezi Ioan D. Canciuc, Gh. Pungă, *op. cit.*, p. 41.

14 Arh. St. Iași, CMXIV/291. De altfel, acest pachet conține numeroase documente referitoare la satul

fiind înglobați în Bobulești și Ostopceni, nu mai apar ca sat în această catagrafie și nici în secolele următoare. De aici, probabil, și confuzia dintre Rângăuți și Rînghilești.

Harta moșiei Băscăceni, făcută la 1810¹⁵ conține câteva date care completează, în mod fericit, informația documentară. Din acest izvor cartografic aflăm că satul se întindea “de la pârâul Corogii până la linia Prutului”. Pe hartă se menționează și “drumul Ștefăneștilor și al Iașilor” care traversa localitatea de la nord la sud. Documentul consemnează și “Drumul cărașilor”, care, după traseul unde apare inscripția, putem deduce că era identic cu drumul de țară care mai târziu una Româneștii cu Româneștii din Vale. În dreptul ultimei așezări exista un pod peste Prut care ducea la satul Avrămeni, numit anterior “La o sută de movile”.

O însemnare făcută în stânga Prutului arată că de aici se întindea ținutul Iașilor. Harta redă și locul morilor de pe acest râu: unele erau situate în dreptul satului Româneștii din Vale, iar altele în apropierea Dămidenilor.

Harta înregistrează și satele învecinate: la nord Ostopcenii, iar la sud-est Dămidenii și Rînghileștii.

Unele documente publicate în ultimii ani conțin interesante informații privitoare la ocolul târgului Ștefănești. Până acum se știa că această unitate administrativă se extindea spre vest până la satul Trușești pe Jijia. Or, Rînghileștii, care aparțineau ocolului Ștefănești, cuprindeau o mare parte de pământ aflată între Corogea și Jijia, învecinându-se cu Șetrărenii, Cucutenii, Petreștii, Crăciunenii, Husăenii, Vlăiceni, Săbieni, care aparțineau mănăstirii Făstâci. Spre sud, așezarea și, deci, și ocolul se întindea până la satul Ciornohal din ținutul Iași, depășind și în această zonă pârâul Corogea ce se vărsa în Prut în dreptul satului Boroseni¹⁶. Fără îndoială că depistarea și publicarea unor documente din secolele XVII-XIX vor aduce și alte informații privitoare la această regiune.

Doc. 1

1756 (7264)

Diaconul Ioniță Hlăpescu și Gheorghe Comișescu și alți răzeși din Rângăuți, ținutul Dorohoi, cer domnului Moldovei să intervină în pricina avută cu răzeșii din acest sat. Fiind dator la un turc din raia, vecinii nici nu vor să cumpere părțile lor de moșie, dar nici nu acceptă să iscălească zăpădul de vânzare.

Preînălțate Doamni,

Jăluiesc Măr(iei) Tale pentru că am niște părți di moșie la Rângăuți, la Dorohoi, pentru cari părți di moșâi am luat 120 de lei cu dobândă di la un turc din raia de am cheltuit păr li-am dizbătut. <Pi urmă>, Doamni, apucându-mă turcu(1) de bani și neavându noi a faci să-i dau bani(i), vroi să vând părțile mele de moșâi cui aş gășă să mă plătească de turcu, fiindcă mi-am lăsat chizăș la turcu și un Lupul și Ionițe croitoru(1), care sânt răzăși cu mine, nici vor

Românești, unele dintre acestea fiind valorificate în monografia menționată mai sus (vezi nota nr. 1).

15 I. Caproșu, A. Pricop, *Documentele satului Rânghilești (I)*, în *CercIst*, III, 1972; *Ibidem (II)*, în *CercIst*, VII, 1977, p. 495-504; Gh. Pungă, Zamfira Pungă, *Din documentele satului Bobulești*, în *Arhivele Moldovei*, III-IV, 1999, p. 72-73.

16 În rezumatul unui document din 18.XII.1807 se menționează și un document de la Aron Tiranul prin care acesta întărea lui Bogdan diac Ostopcenii situați între Rângăuți (în act apare greșit Rânghilești !) și Băscăceni, “care acea seliște a fost dreptă gospod, sub ascultare de ocolul Ștefăneștilor...”, *CDM*, I, nr. 1498.

să cumpiri părțile mele di(n) moșâia, nici vor să mă lasă să vându cui vor gășă, pentru cari mă rog Mării Tale să mi să de(a) o luminată carte <a> Mării Tale, ca ori să iscălească acești răzăși în zăpis de vânzari, ori să cumpiri ei părțile mele de moșii să mă plătească de la datoria a turcului.

Și mari(i) pomană Mării Tale.

Dregătoru(l) Mării Tale, diiacon Ionițe Hlăpăscu din țin(u)t(ul) Hârlăului și Gheorghe Comișăscul și alți răzeși.

<Pe verso o însemnare contemporană>: “Carte să i să facă la cinstita logofeție”. <O altă însemnare târzie>: “7264 (1756)”.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CII/189, orig. rom.

Doc. 2

1767 (7275) iunie 17

Grigore Calimah, domnul Țării Moldovei, poruncește vornicului de poartă Nicolae Mămăligă și lui Pătrașcu căpitan de mazili să stabilească hotarele dintre satul Rângăuți, al spătarului Iordachi Cantacuzino și Ostopceni.

†

Scriem Domnii(a) Me(a) la bo(i)eriul nostru Nicolai Mămăligă vo(rnic) de poartă și la sluga noastră Pătrașco căp(itan) de mazil(I).

Vă facem știre că aice la Divan dinainte(a) dum(nealor) veliților bo(i)eri s-au giudecat față Costandin Timuș med(elnicer) i un Neculai Roman căpit(an) și alți răzăși ai lor cu dum(nealui) spat(arul) Iordachi Cantacuzino, dzicând numiții răzăși că ei au o moșie Ostopcenii de baștină a lor și este hotărâtă cu hotară vechi din giur înpregiur și-i împărțită pre tre(i) frați, după cum arată o mărturie de împărțală de la un vor(nic) de poartă și de la alți bo(i)eri din vă(le)t 7155 <1 sept. 1744-31 aug. 1745>. Și asămine, mai au ispisoc și mai vechi de la Aron vodă, și tot după scrisorile ci au pe hotarele vechi au stăpânit numita moșie tot cu pace. Dar, având și dum(nealui) spăt(arul) Iordache o giumătate de sat de Rângăuți, tot acolo, alături cu moșia numitului jăluitor, ce este cumpărătură de la moșul dum(isale) și tot cu pace au stăpânit și dum(nealui) ace giumătate de sat și jăluitorii moșiei lor Ostopcenii. Dar acum în iastă iarnă mai cumpărând dum(nealui) spăt(arul) și altă giumătate de sat de Rângăuți de la alți răzăși și făcând un sat deplin au adus dum(nealui) spat(arul) hotarnicii și n-au căutat să urmeze scrisorilor vechi și să măsoare moșia după hotarele vechi, ci sânt pusă de 100 de ani mai bini, și dum(nealui) au scos hotarâle vechi și au pus alte hotare și au cuprins o bucată de loc din moșia Ostopcenii, a numiților jăluitori. Dar dum(nealui) spat(arul) acum la giudecată au răspuns că dum(nealui) au măsurat moșia cu hotarnici și unde au vinit drept acolo au pus hotar, de s-au îndreptat moșia dum(nealui), și numiții jăluitori arătând că li s-a făcut mare împresurare cu hotărătura ce-au făcut dum(nealui), neurmând hotarele vechi și fiind trebuință de iznoavă să să facă cercetare acolo iată că vă poruncim să vă sculați să mergeți acolo la numita moșie și să scoateți pe toți răzeșii, făcând știre și dum(nealui) spat(arului), ca neputând merge dum(nealui) să-și trimită vechilul cu scrisorile și în frica lui Dumnedzeu foarte cu amăruntul să stați să luați samă de scrisori și pe stăpânire(a) veche și dovedindu-să că au scos dum(nealui) spat(arul) cu hotarnicii dum(nealui) din hotarele vechi și au pus alte hotară de s-au cuprins din moșia Rângăuților să puneți hotarele la loc pe unde au fost stăpâ-

niri vechi și să îndreptați pricina ca să nu să facă cât de puțină împresurare, nici la o parte, nici la alta. Și după hotărătura ce-ți faci să dați și mărturie hotarnică în sămni, iscălită de voi și de toți răzășii ce s-au tâmplat acolo, însă în frica lui Dumnedzeu, pe carte de blăstem să hotărâți, nefăcând hotar cât de puțin nici la o parte nici la alta.

Let 7275 (1767) iuni(e) 17.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CIII/33, pecete mică octogonală. Pe fila a doua o însemnare făcută de altă mână: "Carte gospod către Neculai Mămăligă vornic de poartă ce scrii cum au avut giudecată răzășii de Ostopcenii cu dum(nealui) spat(arul) Iordachi Cantacuzino, ca iarăși să mai facă cercetare. 7275 iunii 17".

Doc. 3

1767 (7275) iulie 2

Scrisoarea domnului Grigore Calimah prin care îl informează pe episcopul de Rădăuți Dosoftei că trebuie să stabilească hotarul dintre moșia răzeșilor din Ostopcenii și satul Rângăuți, aparținând spatarului Iordache Cantacuzino.

†

Scriem Domnie(a) Mea la cinstit părintele și rugătoriul nostru Sventie Sa chir Dosofteiu, episcopul de Rădăuți i la bo(i)eriul nostru Tudori vor(nic) de poartă.

Facem știre Sfinții Tale că aici la Divan înaintea dum(nealor) veliților bo(i)eri având giudecată de față un Costandin Timuș mazil și Neculai căpit(an) și alți răzăși a(i) lor cu cinstit(ul) și credincios(ul) bo(i)eriul nostru dum(nealui) Iordache Cantacuzino biv vel spatar, dzicănd numiții răzăși că având ei o moșie Ostopcenii la ținutul Dor(o)hoiul și având și dum(nealui) spatariul Iordachi altă moșie tot acolo, anume Rângăuții, au dat sam(ă) acei răzăși că dum(nealui) spat(arul) au cuprins o bucată de loc cu moșie dum(nealui) Rângăuții din moșia lor Ostopcenii și dum(nealui) spat(arul) arătând că nu li-au cuprins din moșie lor nimic și nici s-au atins de hotarele moșiei lor, după cum zic ei cât de puțin.

Dar fiind trebuință ca să s(ă) facă cercetare acolo la stare(a) locului din parte(a) numiților răzășii s-au rânduit osăbiți hotarnici un vor(nic) de poartă și niște mazili pe cine a cerii ei, cu osăbită carte g(o)sp(od), dar din parte(a) dumi(sali) spat(arului) s-au rânduit pe Svinția Ta și pe numitul vor(nic) de poartă carii s-au scris și osăbită carte legată către Svinția Ta ca numaidecât să mergi Svinția Ta la numita moșie de care iată că scriem Svinții Tale, mergând acolo împreună cu vor(nicul) de poartă și aflându-să și ceilalți hotarnici acolo să strângeți pe toți răzășii și megieșii locului de acolo și după scrisori și alte dovezi și mărturii hotarnice ce s-ar afla și la o parte și la alta, în frica lui Dumnedzäu, să luați sama și după cum viți afla cu dreptate să alegeți moșie una de către alta, nesuferind a să face împresurare de vo parte sau la moșie răzeșilor, după cum au învoit ei, sau la moșie dumisale spat(arul), acum să îndrăptezi Svinția Ta toate greșelile împreună cu ciialți hotarnici și pe unde a fi trebuință de pus pietri hotar(ă) să puneți și pe alegere și hotărătura ce-ți face să dați mărturie hotarnică iscălită de Svinția Ta și de toți răzășii ce s-ar tâmpla acolo și de alți hotarnici ca să e sfârșit pricina cu hotărătura aceasta.

Let <7275> 1767 iulii 2.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CIII/34, pecete mică octogonală.

Doc. 4

<Post-iulie 1767>

Ciorna unei judecăți făcută la Divan prin care fostului mare spătar Iordache Cantacuzino i se recunoaște stăpânirea asupra satului Rângăuți; o jumătate de sat o moștenea de la comisul Ilie Cantacuzino, iar cealaltă jumătate o cumpărase de la urmașii lui Ștefănescu camarăș.

Facim știri cu acestu hrisov al Domnii Meli tuturor celor ci li să va da a ști că, iată, au vinit înainte(a) Domnii Meli a totu Sfatul nostru cinstit și credincios bo(i)erul Domnii Meli dum(nealui) Iordachi Cantacuzino biv vel spat(ar) și au arătat înaintea Domnii Meli: întâiu un zăpis din let ... di la un Pavăl Mănescul din satul Rângăuți încredințat cu iscăliturile a câțiva din neamurile lui și răzăși anume, popa Ioanichii și taică-să(u), i Diaconul, și Istratie cu Lichie și Nichitarie, ot Târgul Frumos și Grigorașcă, și Morona, și altu Grigoraș, sin Pavăl, și alți câțiva, întru care zăpisul scrie acel Pavăl Mănescul că de a lui bunăvo(i)e, di nimi silit nici asuprit, au vândut a lui driaptă moșie ci au avut în satul Rângăuți, din tot satul a patra parte, lui Ursul căpit(an) de Ștefănești, drept 45 lei, cu loc de siliști în Coroge(a) și cu bălți de pești la lunca Prutului și cu tot vinitul, din vatra satului și din țarină, cari ești ales(ă) deosăbit, parte Măne(a)scă. Și tot într-acest zăpis din gios arată că, mai pre urmă, la let ... s-au sculat răposatul Ilie Cantacuzino vel com(is), strămoș dum(nea)lui spăt(arul) Iordachi Cantacuzino, au întorsu banii aceștia 45 lei lui Ursul căp(i)tan de Ștefănești l-au lipsit, neampăcându-să să cumpere, mărturisându, însuși el, cu iscălitura sa că au întorsu banii răposatului Ilie Cantacuzino com(is). Așisdere, au mai arătat dum(nea)lui spataru(l) Iordachi Cantacuzino și alt zăpis din let ...' di la o Safta, fata lui Vasăli Borșă, di pi Cracău, din țin(utul) Neamțului, nepoata de soră a lui Pavăl Mănescul din Rângăuți și nepoata di fată Mihalcii Mănescul(ui), din care zăpis se află iscăliți martorii Gheorghe Cornișescu și Pătrașco izbașa și popa Neculaiu Fulcul, ot Cotnar(i)u, și Vasălachi Neșcu, ci au scris zăpisul și alți(i) câțiva scriși aice: fata lui Vasăli Borșă, că di a ei bunăvo(i)e au fost vândut iarăși Ursului căpit(an) de Ștefănești, partea ei, a patra parte din satu(l) Rângăuți, ot Dorohoiu, cu tot vinitul și cu bălți de pești la lunca Prutului, drept 50 lei.

Iar mai pre urmă, iarăși s-au mai sculat răposatul Ilie Cantacuzino com(is) și au întorsu banii acei 50 lei Ursului căpit(an) și pe aceasta a patra parti, căzându-i-să dum(nea)lui, cumpărându-și răzășii, precum iarăși Ursul căpit(an) adiverești în dosul zăpisului cu iscălitura sa, precum că s-ar fi luat banii aceia, 50 lei, și cu acestii doă zăpisă ci au arătat mai sus să dovedești că au încheiet giământate din sat din Rângăuți cumpărată. Și dum(nea)lui arată dumi(s) ali Iordachi Cantacuzino și alt zăpis din velet ... di la un Gheorghii Comișăscu, fciior lui Grigorașcu Comișăscu, nepot lui Costaș Comișăscu, și di la Iorist călugărul, fciiorul Nastașăi, nepot lui Costașcu Comișăscu și Toadiri diacon, sin popii lui Gavril, nepot Paraschivii, fiica lui Gheorghii Comișescu, frati cu Costașcu Comișescu și Lupul Cercel și Gheorghii croitorul, ginerile lui Andrei Comișescu, strănepoții lui Ștefănescu căm(ăraș) și esti iscălit și de dum(nea)lui Sandul Stărce clucer, scriind însuși zăpisul cari toți acești arătați mai sus scriu în zăpisul lor că di a lor bună voi(e) au vândut dum(isa)li spăt(arului) Cantacuzino drept parte lor ci au avut în cealaltă giământate de sat, în Rângăuți, ci rămăsă să nevândută, a patra parte din tot satu(l), cu locu de siliște; în Corovie și cu bălți de pești la Prut și cu rânduri de prisăci și cu tot vinitul cari esti ale(a)să și hotărâtă aciastă a patra parti din satu au vândut-o ei cu toții dum(nea)lui spăt(arului) Iordachi Cantacuzino, drept 95 lei bani gata, cari bani luându-i la

mânule lor, singur, au dat la dum(nea)lui spat(arul) ispisocul cel vechiu di la Iancu vodă ci au avut întărindu-i aceste a patra parte, part(e) lor ci au vândut-o.

Așăjdări, au mai arătat dum(nea)lui spat(arul) Iordachi Cantacuzino altu zapis tot dintr-acel velet ... di la un Gavril pribagul, și cu fii(i) pribagului și surorile lor și Gheorghii pribagul, și Chirica pribagul și aceli părți și ale lui Pavăl pribagul, nepotul lui Gheorghii Comișescu, ci esti un Novacu, și Giorgii Novacu, și Trifan, și Ursachi, care acestie pribegi și sămințiile iarși din Ștefănescul cămăraș <sânt>. Aceste sus scrise și mărturisescu cu zăpăsi lor că di a lor bunăvoi(e) au vândutu el însuși dum(isa)li spăt(arul)lui Iordachi drept moșie a lor ci au avut dispre moșii lor, Comișăscu, giuământate dintr-o parte doao dintr-același satu Rângăuți, din parte(a) de gios, cu tot vinitul, drept 1 10 lei, dându lu(i) Iordachi spăt(ar) și toati scrisorile vechi ci au avutu ei pi părțili lor.

Iarși au mai arătat dum(n)ei spăt(arul) Iordachi acestu zăpăsi din le(a)tu ... di la un Antohie Cazacul, ficioru(l) lui Gheorghii și a Smărăndiții, nepot Paraschivii, strănepot Chirilii și a lui Costăș, iarși este (sic!) strănepoții lui Ștefănescul cămăraș, cari toți acestie împreună și cu verii lor, anumi Roman Sărbușcă, și Toader Sărbușcă, și Iftimi Sărbușcă, și Larie, și Ilinca, și Anița, și Ioana, toți nepoții lui Sărbușcă, și cu Mardarii, nepot Paraschivii, strănepot lui Mostișu, de a lor bunăvoi au vândut iarși dumne(a)lui spăt(arul) Iordachi drept moșie, parte(a) lor tot dispre acestu satu Rângăuții, giuământate dintr-un bătrân, tot din parte di gios, adică tot di(n) satul, a opta parte tot vinitul, drept 190 lei, și cu acestii trii zăpăsi ci s-au arătat mai sus au închiet și cealaltă giuământate de satu cumpărăturile dum(nea)lui spăt(arul)lui Iordachi, cuprinzându-să cumpărăturile răposaturăliu Ilie Cantacuzino com(iș) tot satul acesta, Rângăuții, în stăpânire dum(nea)lui spăt(arului), atât cu dintâiu s-au vândut la răposatul Ilie Cantacuzino câte cum și acești di pi urmă s-au vândutu la dum(nea)lui spăt(arul) Iordachi să dovodești că sânt nepoți și veri, strănepoți(i) lui Ștefănescu cămăraș, și acel Ștefănescu cămăraș au avut această stăpânire ci li țini dum(nea)lui și sin lui Jurii Radu loc domnesc supt ascultare târgului Ștefăneștii de la răposatul Petru vo(i)evod precum dovodești hrisovul răposatului Petru vo(i)evod și a lui Iancu vo(i)evod cu care o întărești stăpânire lui Ștefănescu cămăraș.

Drept ace(a)sta dar iată, și Domnie(a) Me(a) am dat și am întărit cinstit(ului) și credinciosului bo(i)erului Domniei No(a)str(e), dum(nea)lui Iordachi Cantacuzino, biv vel spăt(ar) piste satul acesta, Rângăuți, după scrisorile ci au arătat di cumpărătură ca să fie dreaptă ocină și cumpărătură dum(nea)lui și fiilor dum(nea)lui, și cu tot vinitul, au loc de (i) eazu în Corogii, și cu bălți de pești la lunca Prutului, și cu locuri în veci.

Alții să n-aibă a să amesteca în aceasta.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CII/194; ciorna unui document elaborată după judecată din 1767 (vezi nr. 2-3).

Doc. 5

1790 iulie 1

Domnul Moldovei Alexandru Calimah cere dregătorilor de la ținutul Dorohoi să judece pricina dintre Ioniță Romanescu și Ioniță Bagiura și Axinte Glăvan, care au împresurat moșia Ostopceni, arând pământurile cumpărate de tatăl jăluitoareului de la Constantin Stănescu și Timofte Caradan.

Io Alexandru Calimah vo(i)evod, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldovei.

Credincioșii boiarii domnii meli dum(nealui) ispravnic de țin(u)tul Dorohoiului, sãn(ă)t(a)te.

Prin jaloaba ce-au dat Domniei Meli Ioniță Romanescu de la acest țin(u)t au arătat că ar fi având o moșie de baștină, anume Ostopceni, tot la acel țin(u)t, cari moșie ar fi împărțită pe trii frați, și din stâlplul de gios din bătrânul lui Bejan ar fi mai cumpărat tatăl său doao părți, însă una de la un Constandin Stănescu și alta de la un Timofte Cărădan, și de când li-ar fi cumpărat și păra acum ar fi stăpînit tot cu paci, iar acum niște gineri de nepoate a vînzătorilor anumi, Ioniți Bagiura și Acsinti Glăvanu, în taria lor sculându-să, ar fi arătat pămînturile jăluitoareului de pe aceli părți de cumpăratură, pentru cari cerșind dreptate și să i să aliagă părțile sale de o parte.

Iată scris-am dum(isali) aducînd pe pîrîți de față cum și alți răzăși și împregiurași cu scrisori ce vor fi avînd să faceți cercetare față cu amăruntul tuturor scrisorilor ce vor fi de îmbi părțile și după cum veți cunoaște fi cu drept prin giudecată să hotărâți, făcînd și mărturie de giudecată la parte ce să va căde, și după judecată de veți cunoaște că jăluitoareul ari parte și cumpărături în numita moșie de sus arătată de nu veți pute a merge unul din dum(nea) v(oastră) la față locului să rânduți din mazilii țin(u)t(ului) pe carii veți socoti a fi oameni vrednici, cu știință, la hotărât ca să margă la stare numitei moșii, unde, iarăși, adunînd pe toți răzășii și megiașii împregiurași acei moșii cu toate scrisorile ce vor fi avînd să facă cu amăruntul cercetare după cari mărturii să afe și să dovediti celi drepti și adevărate margini ale moșiei și măsurînd în stînji atît în lung, cît și în curmezăș și apoi după cuprindere(a) scrisorilor ce vor fi avînd jăl(uitoare), părțile ce să va dovedi că ari să le aliagă lipindu-le de baștina sa ce ar fi avînd și pe la locurile ce are trebuință și a da dreptate să stâlpească și cu piiatri hotară după cari alegere și hotărătura ce vor faci să dei și mărturie hotarnică în sãmni și în stînji, iscălită pe obicei pe cari aducîndu-o la dum(nealui) și făcîndu-i cuvenita cercetare de veți adeveri-o că este făcută cu bună dreptate să o încredințați și cu a dum(neavoastră) iscălituri. Iar când la hotărât va naște pricină dinspre vreo parte cu piatri să nu stâlpească, ci mărturie și hartă asămîne închipuită de stare locului prin zi de soroc după vreme lucrului să vii la divan.

1790 iuli(e) 1.

<Adresa> Credincioși bo(i)erii domniei meli, dom(nea)lui ispravnic de țin(u)t(ul) Dorohoiului, cu sãnătate să să de.

Ioniță Romănescu, țin(u)t(ul) Dorohoiului.

<Însemnare>: "S-au trecut la Condică".

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Academiei), CIII/42. Orig. rom., hârtie, cu o pecete mică aplicată, deteriorată. O copie identică la cota CIII/39.

Doc. 6

<17>96 iuni(e) 25

Scrisoare prin care Ioniță Băgiura, Axinte Glăvan și Timofte Cărădan sunt chemați pentru a stabili "sorocul" la care urma să aibă loc judecata cu Ioniță Romanescu.

Ioniță Băgiura și Acsinte Glăvanu.

Scriind că Ioniță Romanescu ne-au adus luminată carte domnească pentru niște părți de moșii ci este pricini între noi. Deci, luând sorocul acesta, să viniți cu toate scrisorile ce aveți și ni să puni și zi de soroc ca de duminica viito(a)ri în trii săptămâni să vă aflați aice, la Dorohoi.

< >96 iuni(e) 25.

Cum și Timofte Caradan iarăși la ziua arătată de mai sus iarăși să vii ca să mărturisască la celi ci va-ți întrebă.

Arh. Naț., București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CIII/40, orig. rom. Două semnături idescifrabile.

Doc. 7

<Ante 1796 iunie 25>

Scrisoare adresată domnului Moldovei de Ioniță Romanescu prin care îl roagă să-i dea "carte gospod" în vederea unei judecăți cu Ioniță Băgiura și Axinte Glăvan care au împresurat moșia Ostopceni de la ținutul Dorohoi.

Preânălțate Doamne,

Jăluiesc Măriei Tale că având o moșie de baștină, anumi Ostopcenii, ce este la țin(u)t(ul) Dorohoiului, cari moșii esti împărțită pe trii frați și din stălpul de(n) gios, den bătrânul lui Bejan, cumpărând tatul meu doao părți, însă una di la un Costandin Stănescu și alta de la un Timofte Cărădan, cari părți în vremi cât au trăit tatul meu cum și eu în curgeri de doaozăci și mai bini de ani am stăpânit cu bună paci, iară acum niști gineri de nepoate a vânzătorilor, anumi Ioniți Băgiura și Acsinti Glăvan s-au sculat și în tăria lor mi-au arat pământurile ce am avut pe părțile acelei moșii și eu am rămas fără de arătură din pricina lor, pricinuindu-mi mari stricăciuni la vreme(a) aceasta.

Milostive Doamne, numiții de mai sus cu mini în Ostopceni n-au fost trăitori și păr acum au văzut stăpânind atât tatul meu, după moarte tătene-meu și n-au zis nimică. Ce acum, deodată, s-au sculat făcându-mi la aciaște vremi mari păgubiri pentru cari mă rog Înălțimii Tale să mi să de luminată carte gospod cătră dum(nea)lui isp(ravnicul) de ținut și aducând de față atât pe acei gineri ai vânzătorilor cât și pe unul din vânzători, ci să află trăind și acum la acel ținut, și după cercetare ce să va faci să-i deosăbască aceli doao părți de cumpărătură dispre ceialalți răzăși și să mi le lip(e)ască lângă baștină, puind și piatri despărțitoare ca să să știi pe undi își va stăpâni fieștecare parte(a) sa, dându-mi-să și mărturie hotarnică și pomana va fi Mării Tale.

Robul Măriei Tale, Ioniți Romanesc(u), țin(utul) Dorohoiului.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CIII/38, orig. rom., fără pecete. În dreptul semnului crucii începe o însemnare marginală, aparținând celuiiași diac: + "Pe câmp vor cuprindi scrisorile ce voi scoate acolo". Datat după documentul nr. 5.

Doc. 8

1797 iuni(e) 28

Zapis prin care frații Sandu și Simion Ciurea se împacă, după judecățile avute în ultimii șapte ani, pentru moșia numită ulterior Ciurea, din nordul satului Românești.

Adică noi, frații cari mai gios ne iscălim, dat-am adevărate scrisorile noastre, noi frații, că avându noi pricini di giudecăți acum vreo șapte ani di acum ni-am învoitu și cei ce au avut de luat, a(u) luat, și cei ce au avut să dei au dat di pi altă zi înainte să avem a-și stăpâni frații, cari parte și casa cât va fi cu dreptul, atât din câmpu, cât și din sat și din tot venitul moșii, cât a fi să-l împărțim drept, iar neîntinzându-l vreunul mai mult din câtu i sa va faci părți, să aibă a da cu cinste înapoi, și să fii rușinat unde va fi tras la vreo giudecată și să stăpânim un frate, cât și altul.

Și pentru întăritură acestii scrisori am pofțit și alți boiari cinstiți de au iscălit.

1797 iuni(e) 28.

<Pe verso o însemnare contemporană>: “Împărțeala ce s-au împărțit frații Simion Ciurea și cu Sandu Ciurea”.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost. Bibl. Acad.), CIII/41, orig. rom., cu șase semnături, descifrabilă fiind doar cea a lui Sandu Ciurea.

Doc. 9

1798 octombrie 31

Timofte Caradan mărturisește că nu a putut veni la judecată deoarece este foarte bolnav, arătând că este răzeș în satul Ostopceni, ca și cumnatul său Ioniță Bagiura, fiind nepot al lui Bejan.

Adică eu, Timofte, sin Toadiru Cărădano, adivere(s)c cu această mărturie a me la mâna dum(i)s(ale) giupânului Nicu Romanescu precum au venit dum(nea)lui la mini ca să merg să răspundem dum(nealui) la giudecată ci ari dum(nea)lui cu cumnatul Ioniții Bagiura pentru doaa părți de moșie în Ostopceni, din stâlpul lui Bejan. Și eu fiind tari bolnav n-am putut veni ca să răspund înainte(a) giudecății, ci am dat încredințată mărturia me precum că eu mă tragu din Ana, sora lui Bejan, i fiiastră Constantin Stănescul, sora lui Bejanu, ci să tragi din sora lui Bejan, Măriuța. Iar când zăce cumnatul Ionții Bagiura că nu sântem noi vânzătorii în stâlpul lui Bejan, aceasta o zăce rău și fără de cale, ca eu mărturisesc înainte(a) giudecății și înaintea lui Dumnezeu cu suflet nevătămat, precum că Anna și Măriuța, și cu Bejan au fost frați buni.

Și pentru mai adevărată credință, neștiind carte, am pus numile și degitul eu, Timofte Cărădano.

1798 oc(tombrie) 31

Și eu am scris cu zâsa lui Timofti și am iscălit (semnătura indescifrabilă).

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost. Bibl. Acad.), CIII/43. O însemnare pe verso: “Mărturia lui Timofte Cărădano”.

DOC. 10

1807 noiembrie 10

Divanul Țării Moldovei judecă pricina de hotar dintre răzeșii Ioniță Bagiura și Vasile Romanescu din satul Ostopceni și Grigore Tomița și Oniță Dabija din Băscăceni, dând câștig de cauză celor dintâi.

La Divan înaintea noastră de față au avut giudecată Ioniță Bagiura i Vasăli, sân lui Ioniță Romănescu, răzăși de moșie(a) Ostopceni de la țin(u)t(ul) Hârlăului, ce mai înainte au fost din țin(u)t(ul) Dorohoiului, și cu Grigori Tomița și Oniță Dabija, răzăși den moșia Băscăceni, tot de la acel țin(u)t, jăluindu Ioniță Bajura cu ai săi că moșia lor Ostopcenii, din gios își dă coaste cu moșia Băscăcenii a numiților de mai sus și să face un burduf acolo în coaste de trec piste linia hotarelor vechi despărțitoare, de merg până în niște pietri cu care este osăbită din vechiu, parte a unui răzăș a lor, Timuș, tot din trupul moșii lor Ostopcenii, din a trie bătrân a trie parte, fiindcă moșia lor Ostopcenii este împărțitoare pe trii bătrâni și de nici un cuvânt de dreptate nu le țin răzeșii de(n) Băscăceni le împresoară ace(a) bucată de loc din dreaptă moșia lor, Ostopcenii, cum s-au dovedit și prin cercetare ce s-au făcut la starea locului din poruncă de cătră dregători, arătând numiții jăluitori, pe lângă jaloba aceasta a lor și o mărturie din anul trecut, 1806 iuni(e) 15, de la trii mazili, anume Ioniță Frunzăți căpitan, Ioniță Călin și Apostol căpitan, ce au fost rânduși de cătră dregătorii țin(u)tului d(umnea)lui spat(arul) Iancu Miclescu, spre a face cercetare asupra aceștii pricini cum și hartă de starea locului, încredințată fiind mărturia cât și harta și de d(umnea)lui spăt(arul) Miclescu, prin care mărturie s-au văzut cuprinzându-să că, după cercetare ce-au făcut cu adevărat, că jăluitorii fără dreptate pătinesc împresurare despre Băscăceni, precum s-au văzut însemnat și la hartă, trecând cu stăpânirea piste hotarele vechi ce sânt despărțitoare între aceste două moșii și fac acel burduf de întră în moșia jăluitorilor, precum mai ales aceli vechi hotare ce sânt despărțitoare acesti(i) două moșii acolo unde este pricina li-ar fi mărturisit însuși un Sandul Ciurul răzeș, cu părinții că sânt aceste: adică, întâi, o piatră veche ce este la lunca Prutului, despre răsărit, și de acolo spre amiazăsi, piste Coroge, în dial, unde este iar o piatră, și de acolo înainte la capul moșii, fundul despre Rânghilești, dintr-o piatră ce este în linie celorlalte pietri, într-o moviliță, care acea piatră din moviliță o ar fi mărturisit și un Toader Tărăță, că și el tot piatra aceia o ar fi apucat despărțitoare Ostopcenilor de Băscăceni și că prin aceleași doveditoare pietre este cerirea jăluitorilor ca să le fie despărțire hotarului, după cum au fost din vechi, cum pre larg arată aceste mărturii.

Deci, întrebându-să și pe Grigori Tomița și pe Ioniță Dabija ce răspundi și ei cu ce putere de scrisori trec piste hotarul vechi de fac jăluitorilor acea împresurare și au răspuns că ei scrisori lămuritoare în pricina aceasta care să le arate despărțirea hotarelor despre ace parte nu au, decât așe ar fi apucat stăpânire, ca apoi la ce de pe urmă piatră cercetătorilor că este la lunca Prutului, dispre răsărit, și însuși numitul Ioniță Dabijă au mărturisit că este bună și adivărată despărțitoare Ostopcenilor de moșia lor Băscăcenii, precum și piatra ace(a) de piste Corogea, din dial, despre apus, iar piatra din moviliță au vrut să o tăgăduiască, zicând că acea piatră din moviliță nu știe ca să fie despărțitoare între moșia lor și a jăluitorilor. Și la aceasta l-au întâmpinat jăluitorii cu o mărturie ce au arătat a răposatului vor(nic) Iordache Cantacuzino din anul 1786 oct(o)mv(rie) 9 prin care s-au văzut scriind că la cercetare(a) ce-au făcut răp(o) satul atunce(a) la acea vreme din mărturisire(a) tuturor megieșilor înpregiurași s-au dovedit că la ace(a) piatră din moviliță să întâlnești colțul moșii Rânghileștii, a vor(ni)cului Sturza,

și a moșii Băscăcenii, <a> lui Buzilă și a altor răzăși și a moșii Ostopceni, cum pre larg arată aceste mărturii înprotivă cărie nici lui Ioniți Dabijă nu i-au rămas de a pute ave mai mult cuvânt de răspuns.

Drept aceia, după dovezile în sus arătate, dovedit fiind că numiții răzăși de(n) Băscăceni fără dreptati fac înpresurare moșii jăluitoilor, de la giudecată s-au hotărât ca din piatra ace(a) ce este în moviliță, în capul moșii despre apus, să să tragă linie dreaptă în al doilea piatră ce este vechi, care vine tot în driaptă linie, din piatra din moviliți și din ace piatră, drept în piatră ce este în lunca Prutului, dispre răsărit, care este tot în liniile celorlalte pietre ce se pomenesc mai sus și pe acolo să le fii despărțire hotarului unuia dispre alții și pe la locurile ce va mai ceri trebuință în linie(a) acelor doă hotară să să mai statornicească și alte pietri sămni pentru ca nu după vremi să mai renască pricină.

Cu care hotărâre așe întocmai s-au trimis și s-au mulțumit și ei amânduă părțile, dându-să și această carte de giudecată a Divanului sus numiților răzăși de(n) Ostopceni.

1807 no(iem)vrie 10.

Arh. Naț. București, Documente istorice (fost Bibl. Acad.), CI/38; orig. rom., hârtie, cu șase semnături indescifrabile și cu însemnarea: "S-au trecut în condica Divanului".

DU DOCUMENTS DU VILLAGE DE ROMÂNEȘTI (DEPT. DE BOTOȘANI)

Resumé

L'auteur publie dix documents inédits qui se trouvent aux Archives Nationales de Bucarest et qui concernent des villages de la circonscription Ștefănești, district Dorohoi (de nos jours département de Botoșani), dans la zone où le ruisseau Bașeul Vechi se jette dans la rivière Prut. Les informations contenues dans ces documents allaient être utilisées à l'élaboration d'une monographie du village Ștefănești (de nos jours département de Botoșani).